
Ásványráró Településfejlesztési Konceptiója

Örökségvédelmi hatástanulmány

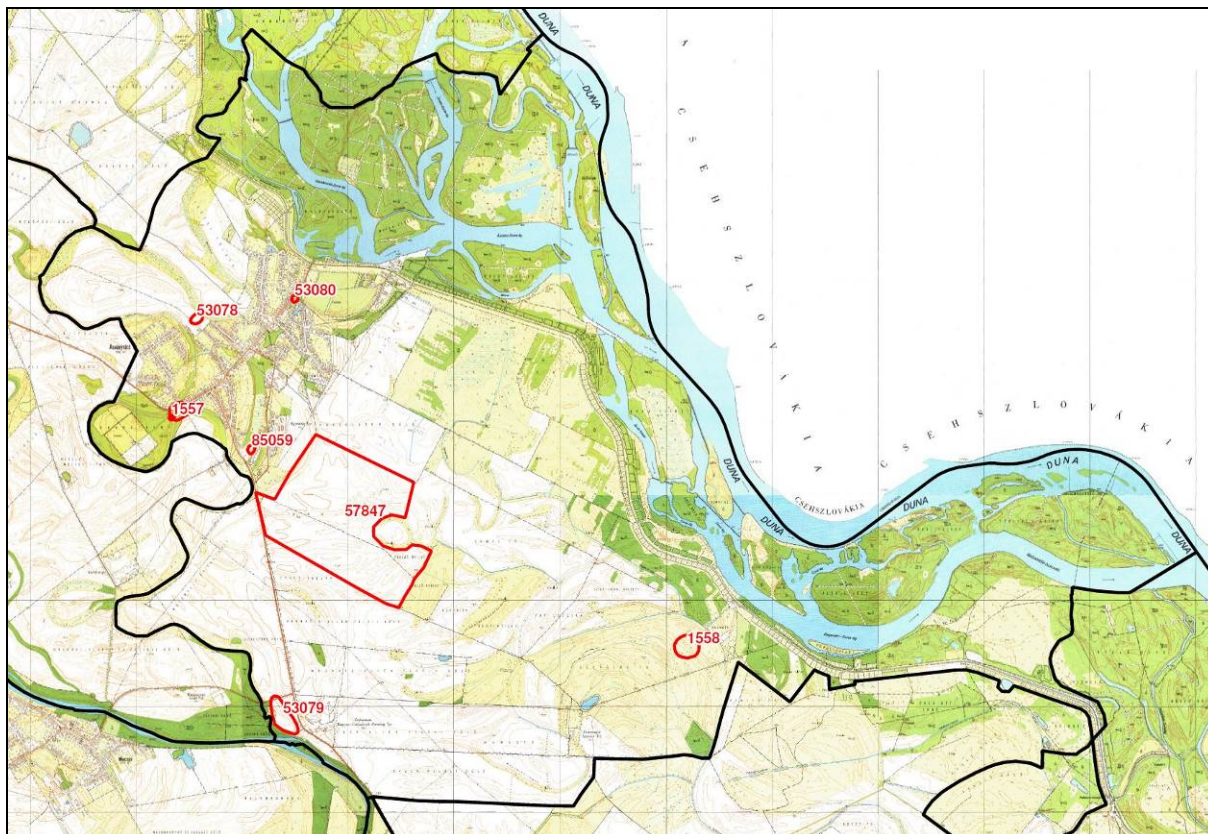
Régészeti munkarész

Készítette: Archeo-Art Bt.
2016. december

I. Vizsgálat

Bevezetés

A jelenlegi hatástanulmány vizsgálati munkarésze Ásványráró Településfejlesztési Konceptiójához készült a 39/2015. (III. 11.) Korm. Rendelet alapján. Fontos megjegyezni, hogy a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok csak a készítés időpontjában rendelkezésre álló kutatási adatokat tükrözi. Újabb régészeti jelenség, lelőhely esetleges előfordulása nem zárható ki.

1. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Ásványráró területén

Régészeti örökség

A közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásában Ásványráró közigazgatási területén 7 darab azonosított régészeti lelőhely szerepel. A Forster Központ adatszolgáltatásában a Vadaskert lelőhely (1557) esetében három lehatárolás is szerepel egy azonosított lelőhelyhez kapcsolva. Az érintett lelőhely lehatárolásának vizsgálata alapján lehetőség nyílt a lelőhely lehatárolások egyeztetésére, mely alapján a kettő korábbi kisebb lehatárolás archiválását javasoljuk, melyek módosítását kezdeményezzük a Forster Központnál. Ebből adódóan a jelenlegi terven csak a megfelelő poligonok kerülnek megjelenítésre.

Ásványráró régészeti örökségének bemutatása

Ásványráró a Szigetköz közepén fekszik, melyet keskeny folyómedrek és árterek szövevényei, valamint az azokból kiemelkedő kisebb-nagyobb szigetek tagolják. Ásvány és Ráró egyesítéséből jött létre 1936-ban. A település legkorábbi emlékei az újkőkorra vezethetők vissza, mert a külterületen szórvány kőeszközök, balta és ék

3. ábra: A középkori eredetű Szt. András templom 4. ábra: Késő-gótikus keresztelő medence

A 1293-ban említett "Raro" várat korábban a helytörténészek Ráró váraként azonosították, melyet napjainkban a történetkutatás az alsó-ausztriai Rohrau várával azonosít. Ráró váráról az első hiteles adat az 1500-as évek elejéről van, amikor II. Ulászló a Héderváry család rárói várnagyának, Majsa Miklósnak két jobbágytelket adományozott. Feltehetőleg ez időpont előtt építette a kis alapterületű várat a Héderváry család, kiknek a szomszédos Héderváron vára és várkastélya is volt. A vár a mellette elterülő Ráró községről kapta a nevét, melyet azonban már korábban 1372-ben említenek a források.

A Mohácsi csata előtt közvetlenül 1526-ban II. Lajos király laci Bakith (Bakics) Pálnak, és testvéreinek Péternek, Demeternek, Mihálynak adományozta a hűtlenségbe esett Héderváry Ferenc szigetközi birtokait, így Rárót is. A család eredeti fő várát Lakot, a török elfoglalta, a Bakith család a rárói várba költözött. Ez a kor a vár fénykora. A vár volt a család birtok központja.

1531-1540 közt Enyingi Török Bálint Rárót a források szerint elpusztította, majd 1534 decemberében Bakith Pál leromboltatta a hédervári várat és kastélyt, a vár köveit elhordatta, és Rárón tornyot építtetett belőle. Ezek a pusztítások a későbbi várleltár alapján közel sem volt teljes mértékűek. 1550-ben Bakith Péter elzálogosította a rárói várkastélyt és szigetközi birtokait Csábrági Pálffy Péternek. Bakith Péter elhunyt után Révay Mihály és Czobor Imre, mint Bakith örökösök a zálogba vetett rárói várat visszaváltották Pálffy Pétertől. 1594. szeptember 9. után a törökök felégették a Szigetközt. Ráró, és a rárói vár elpusztult, lakói elmenekültek. 1652-ben a Győr vármegyei nemesi közgyűlés a rárói vár várnagyává Pápay Bálintot nevezte ki. 1659-ben gróf Nádasdy Ferenc jogot formált a rárói várra.

1685. november 7-én I. Lipót új birtokadományt bocsátott ki a rárói várra. Az új birtokos Maholányi János, a magyar kancellária titkára, királyi tanácsos. 1658. november 26-án felmérték a várat. Az emeletes várkastély kapujától (mely a rárói úttal szemben állott) balra eső rész a Jakus családé, a jobb oldali rész a Révay családé. A bejárathoz legközelebb eső helyiség a lisztsház volt. A mellette levő házban két asztalt, három nyoszolyát, két karszéket, egy rabtartó láncot, egy fekete parasztkemencét sorolt fel a leltár. Majd ezután több szoba szerepelt, melyek alatt pincét találtak. Ezután egy új házról is szó volt, több szobával, pincével, kápolnával, s az e fölötti szobával.

5. ábra: Ásványráró az 1. katonai felmérésen

6. ábra: Ráró és a kastély (1. katonai felmérés)

7. ábra: Ásványráró a 2. katonai felmérésen

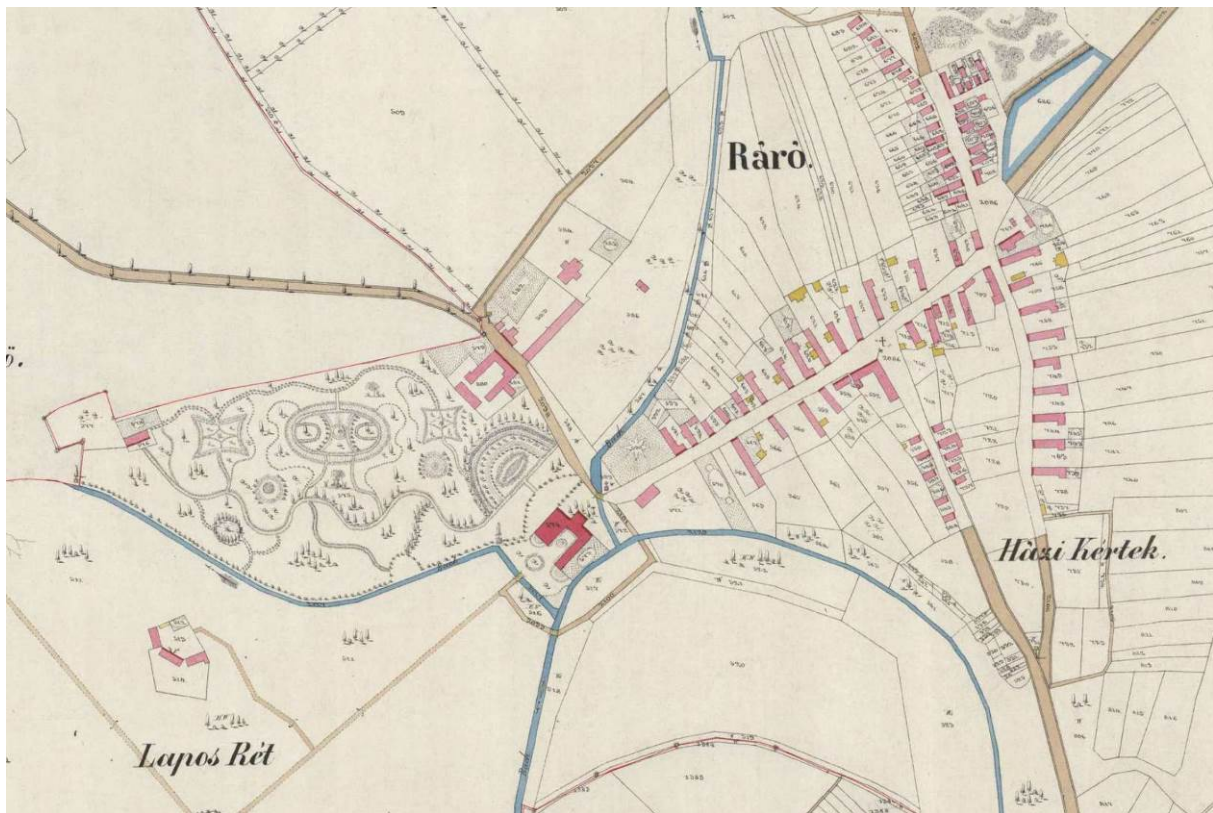

8. ábra: Ráró és a kastély (2. katonai felmérés)

A török hódoltság után 1685-1748 közt a rárói várat ismeretlen időpontban átépítették kastéllá. 1748-ban a rárói uradalmat nagyapponyi gróf Apponyi Lázár eladta czoborszentmihályi Czobor József grófnak. 1772-ben birtokmegosztás révén szlavniczai báró Sándor Antalné loósi és hédervári gróf Viczay Eszteré lett a rárói uradalom. Az 1780-as évekbeli I. katonai felmérés térképén ábrázolják a rárói kastélyt. 1784-től özvegy gróf Viczayné báró Ebergényi Eszter a lányánál, a rárói kastélyban élt. 1787-ben a rárói kastély tulajdonosa báró Sándor Antal grófi címet nyert II. Józseftől. 1815-ben a hédervári és rárói uradalom térképén, 1838-ban a rárói határnak a térképén ábrázolják a kastélyt. A II. katonai felmérés 1840-es évekbeli térképén a kastély mellett a parkot sétautakkal ábrázolták. 1847-ben a rárói és zsejkei uradalmat a kastéllal együtt megvette gróf Sándor Mórictól hodosi és kizdiai báró Sina János. 1869-ben báró Sina Simon örökölte. 1876-ban herceg De Castries-Languedoc De La Croix Ödönné Sina Iphigénia bárónő lett a tulajdonos, aki 1885-ben eladta gróf Wenckheim Frigyesnek, és feleségének. 1890-ben a gróf Wenckheim család elbontatta a rárói kastélyt. A családnak Békés vármegyében volt sok birtoka, ezért oda költöztek, és az általuk Szabadkígyóson építtetett kastélyban éltek. Így a rárói kastély felújítására és fenntartására nem akartak pénzt költeni.

Az 1890-ben lebontott rárói kastély anyagából felépítették 1901-ben a régi rárói iskolát. 1903-1904 közt a rárói Szent Rókus-templomhoz használták fel a kastély anyagát. 1963-ban az 1401. számú út ásványrárói átvezető szakaszán a zsejkei csatorna hídja után Hédervár felé új utat építettek, kiváltva ezzel a Hédervári utcát. Az új út pontosan a rárói vár, illetve kastély volt helyén vág keresztül. Az új út kivitelezése folyamán a kastély és a korábbi vár földben levő alapjait teljesen vagy részben felszedték régészeti megfigyelés, feltárás nélkül. A terület régészeti kutatása azóta sem valósult meg. A kastély pontos helyét, alakját és kiterjedését ugyanakkor a

régi térképek ábrázolják. Napjainkban a kastély volt területén a Győri utca vezet át, kétoldalt házakkal. A lebontott rárói kastély volt parkja napjainkban Vadkert néven ismert erdős terület.

9. ábra: Ráró és a kastély a 19. századi kataszteri térképen

Irodalom:

Radvánszky Béla - Závodszy Levente: A Héderváry család oklevéltára. I_II.

Kiss Gábor: Várak, várkastélyok, várhelyek Magyarországon. (Panoráma. Budapest, 1984)

Győr vármegye települései 18-19. századi kéziratos térképeken. (Győr-Moson-Sopron megye levéltára. Győr, 2003)

II. Régészeti lelőhelyek védelme

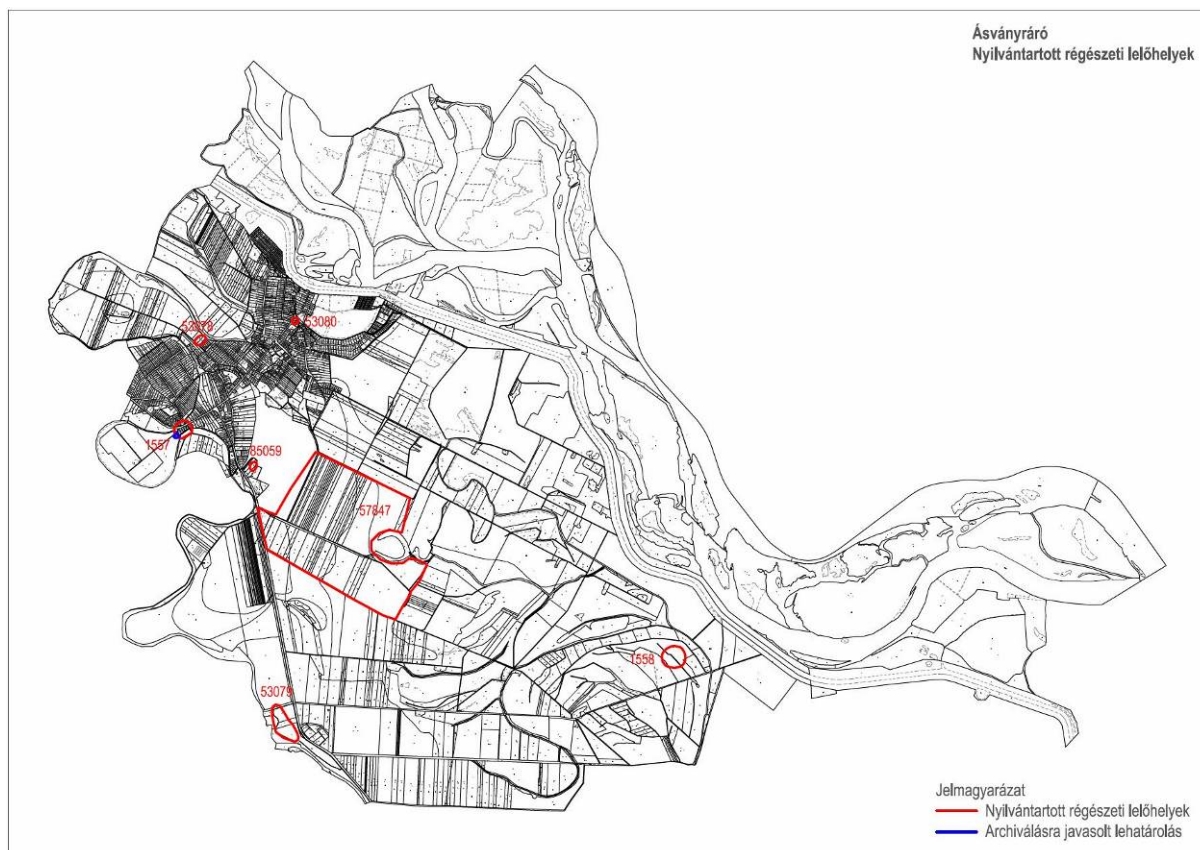
- Nyilvántartott régészeti lelőhely

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek **általános régészeti védelem** alatt állnak.

- Országos műemléki védelem

Az ásványi Szent András római katolikus plébániatemplom (53080) épülete **országos műemléki védelem** alatt áll a hozzá tartozó műemléki környezettel együtt.

III. Ásványráró régészeti lelőhelyeinek rövid bemutatása

10. ábra: Ásványráró területén nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nr.	Lelőhely neve	Azon	Korszak	Jelenség	Nyilvántartott helyrajzi szám
1.	Vadas-kert	1557	középkor kora-újkor	vár kastély	888/1, 888/3, 888/9, 888/25, 888/29, 901/1, 901/2, 901/3, 901/4, 901/5, 900, 907, 016, 09/3, 909, 899/2, 892/1, 908/11, 910, 911, 935/2, 935/1, 934, 905, 023/1, 022, 019/1, 020
2.	Keskeny-földek	53078	középkor kora-újkor	település	02/6, 02/7, 02/8, 07, 709, 624/19, 624/18, 624/17, 624/16,

Ásványráró Településfejlesztési Konceptió 2016, Régészeti munkarész

					624/15, 624/14, 624/13
3.	Zsejke-puszta III.	53079	Árpád-kor	település	047/39, 068/3, 068/2, 2001, 2002, 2003, 068/6, 067
4.	Ásványi r.k. templom (Szent András plébánia templom)	53080	középkor kora-újkor	templom	267, 229/1, 310/1, 265, 266/2, 266/1, 268/2
5.	János-major	1558	kora-újkor	település	0158/22, 0158/27, 0158/21, 0158/23
6.	Parlagnyílási csatorna	57847	Árpád-kor	település	1081, 1078/2, 1082/5, 1080/1, 1079/1, 1082/2, 1082/1, 1078/1, 072/5, 099/12, 033/10, 039/80, 033/16, 033/4, 033/5, 034/1, 033/15, 039/81, 046, 033/11, 033/12, 033/13, 039/82, 039/83, 034/2, 033/9, 039/33, 039/63, 039/64, 039/65, 039/66, 039/67, 039/68, 039/69, 039/70, 039/71, 039/72, 033/14, 039/73, 039/74, 039/75, 039/76, 039/77, 039/78, 033/19, 033/18, 033/17, 033/20, 039/79, 039/84, 033/22, 033/21, 039/62, 034/3, 033/24, 033/23, 034/4, 039/61, 0233, 039/51, 033/25, 033/26, 0112/7, 0110/2, 039/55, 039/57, 0112/8, 039/56, 0113/1, 039/52, 039/41, 0112/9, 039/3
7.	Temető mellett	85059	római kor	település	1081, 030/2, 030/3, 030/4, 031

IV. A tervezett módosítási szándékok bemutatása

A koncepcióban megfogalmazott területi fejlesztések a következők településrészenként:

Ásványráró

- A hatályos szabályozási tervben is szereplő a hullámtérben található volt vízügyi kikötő és a mellette már korábban kishajó kikötőként üzemelő terület és környezete különleges sport szabadidős területbe kerül. Az árvízvédelmi töltés mentett oldalán a töltésláb melletti önkormányzati területek szintén sport, szabadidős fejlesztési területbe kerülnek. (1., 2. sz. terület).
- Az 1401-es szigetközi út mellett - a temető mögött - a jelenleg hatályos szabályozási terv egy konkrét beruházói terv alapján nagyléptékű rekreációs területet jelölt, mely továbbra is megmarad fejlesztési elemként részben üdülő, részben különleges szabadidős övezetként (3. sz. terület).
- A belterületen található jelenlegi sportpálya és környezete szintén különleges sport és szabadidős fejlesztésként marad a koncepcióban (4. sz. terület).
- A Hársfa utcai kemping területek különleges sport, szabadidős övezetként maradnak a szabályozási tervben, de a mellette található már működő vállalkozás területe gazdasági területbe kerül át. (5. sz. terület).
- A hatályos szabályozási tervben nagymértékű lakó területek kijelölése történt meg. A reális területhasználat figyelembe vételével csak a legindokoltabb lakó terület fejlesztéseket tartja meg a község. Az árvízvédelmi töltés melletti korábbi üdülő övezetek lakó övezetbe kerülnek (052/12 hrsz.-ú út mellett, a Keszeg és a Dévér utcák). Lakó területként továbbra is a koncepció része marad a Petőfi és a Radnóti utcák közötti fejlesztési terület. A Dévér és a Keszeg utcák folytatásaként a Lipóti utca fele szintén lakóterület kijelölés történik. Lakó terület kerül kijelölésre az Ady utca végén a Nefelejcs utca felé (6., 7., 8., 9. sz. területek).
- A község déli részén a meglévő gazdasági területeken a gazdasági funkciók fenntartásra kerülnek, illetve a Hédervár felé vezető oldalon egy új gazdasági terület kerül kijelölésre. A község egyéb területein, melyek közlekedési kapcsolata nem megfelelő, nem indokolt a gazdasági övezetek kijelölése. Az 1401-es út Dunasziget felől községbe vezető szakasza mellett mezőgazdasági üzemi területek kerülnek kijelölésre, melyek már most is mezőgazdasági tevékenységgel működnek (10., 11., 12. sz. területek).
- A Lipóti út mellett az önkormányzati tulajdonú területeken különleges napelem park övezet kerül rögzítésre (13. sz. terület).
- A belterületeken belül a meglévő intézményhálózatot tartalmazó telkek övezetei településközponti vegyes övezetbe kerülnek, a fejlesztési célokat is figyelembe véve. (Rákóczi Ferenc utca, Győri út) (14., 15., 16., 17., 18. sz. területek)
- A temetők különleges temető övezetben kerülnek meghatározásra (19., 20. sz. területek).

Zsejkepuszta

- A hatályos szabályozási tervek szerint jelentős területű lakó és üdülő övezeti fejlesztés került kijelölésre, melyek továbbra is a koncepció részét képezik. Konkrét beruházási terv szerint egységesen valósul meg a Mosoni Duna melletti beépítés (21. sz. terület).

3. Fejlesztési terület

A hatályos szerkezeti tervben is már szereplő tervezett turisztikai fejlesztés különleges és erdő területe elviekben érinti az Árpád-kori település lelőhelyének (Nyi 85059) nyilvántartott területét. Mivel a lelőhely lehatárolása telekhatár mentén került sor, amely biztosan nem fedi annak valós kiterjedését, ezért a lelőhely veszélyeztetettségének a valós mértéke is csak nehezen, további vizsgálatok alapján határozható meg. Amennyiben a beruházás során a lelőhelyre eső részen beépítés, vagy más jelentősebb földmunkával járó tevékenység várható, akkor ott ezt az érintettséget és a régészeti emlékek veszélyeztetettségét figyelembe kell venni. Amennyiben ez utóbbi fennáll, akkor az érintett területen megelőző régészeti feltárást kell végezni majd.

16. Fejlesztési terület

Az ásványi Szent András plébániatemplom (Nyi 53080) területének településközpont vegyes területbe történő átsorolása a valós területhasználatához igazodó technikai jellegű módosítása, amely nem gyakorol hatást a lelőhely állapotára.

21. Fejlesztési terület

A kis tó körül tervezett lakó és üdülőházas terület Zselyke-pusztán egy már folyamatban lévő fejlesztés, ahol az Árpád-kori falu lelőhelyét (Nyi 53079) továbbra is érinti a tervezett beépítés. Ezt a későbbi tervezés és a kivitelezés során figyelembe kell venni és a szükségtelen bolygatást elkerülésére kell törekedni. Amennyiben a lelőhely bolygatása, ami igen valószínű, elkerülhetetlen, akkor ott megelőző régészeti feltárást kell végezni a beruházás költségvetésének a terhére.

A régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatok, költségek

A) Nyilvántartott régészeti lelőhely esetében

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 11§-a alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Erre való tekintettel a településfejlesztés során a megvalósítandó, földmunkával járó beruházásokat az alábbi jogszabályok figyelembevételével kell tervezni.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken megvalósuló tevékenység, építmény, létesítmény engedélyezésére irányuló hatósági eljárásokban a 39/2015. (III. 11.) Kormányrendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 3. § a) pontja és 1. számú mellékletének 13. pontja alapján a Korm. rendelet 64. §-ban foglalt szakkérdések érvényesülése érdekében a Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal Győri Járási Hivatalának Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályát, mint szakhatóságot (továbbiakban szakhatóság) kell megkeresni.

A Korm. rendelet 4.§(1) bekezdésének értelmében nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a szakhatóság engedéllyel végezhető.

Az Kötv. 19. § (1) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal (beleértve az erdőtelepítést és erdőirtást) a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A Kötv. 22.§ (1) bekezdés értelmében a nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság

által előírt módszerekkel megelőző (régészeti megfigyelés, próba-, és teljes felületű) feltárást kell végezni.

- **Régészeti megfigyelés**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés a) pontja értelmében, régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit; ha a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos; ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét; ha a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, illetve ha a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el. A földmunkák közben végzendő régészeti megfigyelés (Kötv. 7.§ 36. pont) célja a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

- **Próbafeltárás**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés b) pontja szerint próbafeltárást lehet előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeznek próbafeltárást, továbbá földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

- **Teljes felületű feltárás**

A Kötv. 22.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján teljes felületű feltárás írható elő, amennyiben a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása, illetve ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg, továbbá – a Kötv. 22.§ (3) bekezdésének d) pontja szerint – ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja. A hatóság a Kötv. 22.§ (4) bekezdése alapján a régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20.§ (4) bekezdés és a Kötv. 22.§ (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A megelőző feltárásra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22.§ (10) bekezdés írja elő.

A beruházó költségviselését a Kötv. 19.§ (3) bekezdése írja elő. A Kötv. 19.§ (4) bekezdés értelmében a régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági árakat a Korm. rendelet 5. melléklete tartalmazza.

A Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció (a továbbiakban: ERD) készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez; nem nagyberuházás esetén a beruházó az ERD készítésével feltárásra jogosult intézményt bízhat meg.

A régészeti feltárások költségét, a mentő feltárások kivételével annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált (Kötv.19. § (3), 22-23. §). A Kötv. 23/F.§ szabályozza a nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárások régészeti feladatellátás idő- és költséghatárát.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20. § (4) bekezdése és a Kötv. 22. § (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A szükséges feltárások rendjét a Korm. rendelet 11-18 §-a határozza meg. A megelőző feltárással a feltárással jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22. § (10) bekezdése, a beruházó költségviselését a Kötv. 19. § (3) és (4) bekezdése írja elő.

Nagyberuházásokkal összefüggő régészeti feltárások esetében a Korm. rendelete 19-25 §-a alapján kell eljárni.

B) Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárással jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. § alapján szankcionálják.

V. Összefoglalás

Azonosított régészeti lelőhelyek

Az Ásványráró közigazgatási területén összesen 7 darab azonosított, régészeti lelőhely van nyilvántartva.

A tervezett módosítások hatásai

A tervezett módosítási szándékok többsége nem érint nyilvántartott régészeti lelőhelyet. Három esetben érint a koncepcióban szereplő fejlesztés régészeti lelőhelyet. Mindhárom helyen a hatályos tervben már szereplő fejlesztés lett fenntartva. Ezek közül egy esetben nem kell számolni hatással a módosítás technikai jellege miatt. A Zselyke-pusztán már folyamatban lévő fejlesztés esetében azonban az Árpád-kori falu lelőhelyét érinti továbbra is a tervezett beépítés, ezt figyelembe kell venni és a szükségtelen bolygatást elkerülésére kell törekedni. A Ráró belterületi része mellett tervezett üdülő és szabadidő központ elviekben érinti egy másik Árpád-kori lelőhelyet, melynek azonban a lehatárolása pontosításra szorul a későbbiekben. Itt a valós veszélyeztetettség nem volt egyértelműen meghatározható.

VII. Nyilatkozat

Az Ásványráró Településfejlesztési Konceptiójához készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozik, hogy a régészeti tanulmányt a 39/2015. (III. 11.) Korm. Rendelet és a hatósági előírásoknak megfelelően készítette el, a tervezett megoldások megfelelnek a hatályos jogszabályoknak.

Vágner Zsolt, okleveles régész
osz: 459/2002

Dr. Türk Attila régész
szakértői szám 2.3.1/575-6/2005

Pécel, 2016. december 26.